ACUMEN: INTERNATIONAL JOURNAL OF MULTIDISCIPLINARY RESEARCH
ISSN: 3060-4745 IF(Impact Factor)10.71 / 2025 Volume 3, Issue 11

USMON NOSIR ŞE'RIYATIDA INSON RUHIYATI VA KEÇINMALARINING BADIIY IFODASI

Muallif: Xusniddinova Barno
Iş joyi: Fan va texnologiyalar universiteti,
Özbek tili va adabiyoti yönalishi, 2-kurs talabasi
Öqituvchi: Baxodirova Şaxlo
Iş joyi: Fan va texnologiyalar universiteti
Ilmiy unvon: filologiya fanlari böyicha falsafa doktori, v.b.dotsent
Elektron poçta: husniddinovabarnohon@gmail.com

ANNOTATSIYA: Uşbu maqolada özbek adabiyotining yorqin namoyandalaridan biri Usmon Nosir şe'riyatida inson ruhiyati va keçinmalarining badiiy ifodalanış xususiyatlari tadqiq etiladi. Şoir lirikasida insonning içki dunyosi, hissiyotlardagi özgarışlar, sevgi, iztirob, hayotga intilish va ma'naviy qaraşlarning poetik talqini örganiladi. Tadqiqot obyekti sifatida Usmon Nosirning «Yurak» va «Monolog» şe'rlari tanlangan. Mazkur asarlarda lirik qahramonning ruhiy holati, içki kechinmalari hamda ularni ifodalashda qöllanilgan badiiy vositalar tahlil qilinadi. Şoirning yurak obraziga murojaat qilişi, muhabbat va iztirobni qarama-qarşi holatlarda tasvirlaşi, şuningdek, insoniy tuyg'ularni ijtimoiy va ma'naviy mazmun bilan boyitişi alohida e'tiborga olinadi. Tadqiqotda matniy, qiyosiy va tavsifiy tahlil metodlaridan foydalaniladi. Tahlil natijasida Usmon Nosir şe'riyatida inson ruhiyati bir yoqlama emas, balki murakkab keçinmalar, içki kuraşlar va yuksak ma'naviy qaraşlar uyğunligida tasvirlanişi asoslanadi. Maqolada muallifning mustaqil kuzatuvlari ham ifodalangan.
Kalit sözlar: *Usmon Nosir, şe'riyat, lirik qahramon, inson ruhiyati, içki keçinma, yurak obrazi, muhabbat, iztirob, badiiy tasvir, poetik mahorat.*

ABSTRACT: This article examines the artistic representation of human psychology and emotional experiences in the poetry of Usmon Nosir, one of the prominent representatives of Uzbek literature. The study focuses on the inner world of individuals, emotional changes, love, suffering, and moral values expressed in the poet's lyrical works. Two poems, "Yurak" and "Monolog", are selected as the main objects of analysis. The article explores the psychological state of the lyrical speaker, inner conflicts, and the literary devices used to convey emotional experiences. Particular attention is paid to the symbolic image of the heart, the contrast between love and suffering, and the connection between personal feelings and broader moral ideas.

Textual, comparative, and descriptive methods are applied. The findings suggest that human psychology in Usmon Nosir's poetry is portrayed through complex emotions, inner struggles, and profound moral perspectives. The article also presents the author's independent observations and interpretations of the selected poems.
Keywords: *Usmon Nosir, poetry, lyrical speaker, human psychology, inner experience, image of the heart, love, suffering, artistic expression, poetic skill.*

KIRIŞ. Özbek adabiyoti tarixida özining jöşqin ovozi, betakror badiiy tafakkuri va kuçli hissiy ifodasi bilan alohida örin egallagan ijodkorlardan biri Usmon Nosirdir. Uning şe'riy merosi XX asr özbek adabiyotining muhim sahifalaridan birini tashkil etadi. Şoir ijodida inson qalbi, uning orzu-intilişlari, quvonç va iztiroblari, hayotga hamda atrofdagi voqelikka munosabati keng yoritilgan. Usmon Nosir şe'riyatining e'tiborli jihati şundaki, unda inson tuyğulari oddiy bayon qilinmaydi, balki jonli obrazlar, kuçli murojaatlar va ta'sirçan poetik vositalar orqali ifodalanadi. Şoir lirik qahramonining içki dunyosini tasvirlaşda yurak, muhabbat, vijdon va ruhiy qarşilik kabi tushunçalarga murojaat qiladi. Mazkur maqolaning maqsadi Usmon Nosirning «Yurak» va «Monolog» şe'rlari misolida inson ruhiyati va keçinmalarining badiiy ifodalanış xususiyatlarini oçib berişdan iborat. Tadqiqot davomida lirik qahramonning hissiy holati, poetik obrazlarning vazifasi va şoirning individual ifoda uslubiga e'tibor qaratiladi. Bizningça, Usmon Nosir şe'riyatining ta'sir kuçi faqat ilgari surilgan ğoyalarda emas, balki ana shu ğoyalarning inson qalbi bilan bog'liq holda ifodalanishidadir.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODLAR Usmon Nosir hayoti va ijodini örganishda adabiyotshunoslik tadqiqotlari, şoir asarlari va adabiy-tarixiy manbalar muhim ahamiyatga ega. Xususan, M. Qo'shjonovning «Usmon Nosir hayoti va ijodi» nomli tadqiqoti şoir shaxsiyati va ijodiy merosini örganishda muhim manbalardan biri hisoblanadi. N. Karimovning «Usmon Nosir. Hayotiy lavhalar, hujjatlar, rivoyatlar» asarida esa şoirning hayot yo'li va ijodiy faoliyatiga oid ma'lumotlar jamlangan. Tadqiqotning asosiy manbasi sifatida Usmon Nosirning «Yurak» va «Monolog» şe'rlari olindi. Mazkur asarlarni tahlil qilishda, avvalo, matniy tahlil metodidan foydalanildi. Bunda şe'rlardagi obrazlar, murojaatlar, badiiy tasvir vositalari va lirik qahramonning ruhiy holati örganildi. Qiyosiy tahlil orqali ikki şe'rda inson kechinmalarining ifodalanişidagi umumiy va farqli jihatlar aniqlandi. Tavsifiy metod esa badiiy xususiyatlarni izçil yoritişga xizmat qildi. Tadqiqotning asosiy e'tibori yurak obrazining ramziy ma'nosi hamda muhabbat va ruhiy iztirobning poetik ifodasiga qaratildi.

NATIJALAR Usmon Nosirning «Yurak» şe'ri insonning içki dunyosini ifodalovçi muhim poetik namunalardan biridir. Şe'rda yurak oddiy tana a'zosi sifatida emas, balki insonning his-tuyg'ulari, ijodiy kuçi va ruhiy holatini mujassam etuvçi obraz sifatida namoyon bo'ladi. Şoirning: «Yurak, sensan mening sozim, Tilimni nayga jo'r etding» misralarida yurakka bevosita murojaat qilinadi. Bu yerda yurak lirik qahramonning suhbatdoşiga aylantirilgan. Bizning kuzatuvimizça, bunday tasvir insonning o'z içki dunyosi bilan suhbatlaşiş holatini yuzaga çiqaradi. Yurak orqali insonning aytilmagan fikrlari, quvonçlari va iztiroblari ifodalanadi. Şe'rdagi: «Senga tor keldi bu ko'krak, Sevinching toshdi qirğoqdan» misralarida esa hissiyotlarning kuçi mubolağa va obrazli tasvir orqali oçib berilgan. Yurakdagi tuyğularning ko'krakka siğmasligi inson içki olamining kengligi va jöşqinligini anglatadi. Şe'rning yakuniy qismida yurak obrazi Vatan tuşunçasi bilan boğlanadi: «Agar sendan Vatan rozi emas bölsa, Yoril, çaqmoqqa aylan sen». Bu misralarda yurakdan öz kuçini yaşirmaslik, uni ezgu maqsadlar yölida namoyon etiş talab qilinadi. Menimça, şoir Vatanga muhabbatni faqat hissiy keçinma sifatida emas, balki insonning amaliy harakatlari va mas'uliyati bilan boğliq holda tasvirlaydi. «Monolog» şe'rida esa inson ruhiyatining boşqa bir qirrasi — muhabbat, iztirob, xiyonat va içki qarşilik masalalari yoritiladi. Şoir muhabbatni faqat baxt va quvonç manbai sifatida emas, balki ayrim holatlarda inson qalbini iztirobga soluvçi murakkab tuyğu sifatida ham tasvirlaydi. Şe'rda Petrarka, Tasso, Dante, Beatriçe, Hamlet, Ofeliya, Otello va Dezdemona kabi adabiy obrazlarning tilga olinişi muhabbat mavzusining jahon adabiyotidagi keng qamrovini körsatadi. Bu obrazlar orqali insonning muhabbat yölidagi iztiroblari va fojiali keçinmalari ifodalanadi. Ayniqsa, quyidagi misralar e'tiborga molik: «Ki, odamning özinginamas, Hissini ham xarob qilsa davr!» Bu misralarda insonning nafaqat özi, balki uning his-tuyğulari ham zarar ko'rişi mumkinligi ta'kidlanadi. Şoirning qarşiligi muhabbatning özига emas, balki insoniy tuyğularni vayron qiluvçi munosabat va şaroitlarga qaratilgan, degan xulosaga kelish mumkin. Şe'r yakunidagi «Bu qarşilik! Yon! Gina emas» misrasi lirik qahramonning oddiy ranjişdan yuqori turgan ruhiy noroziligini ifodalaydi. Demak, «Monolog»da muhabbat mavzusi insoniylik, vijdon va adolat tuşunçalari bilan uyğunlaşadi.

MUHOKAMA «Yurak» va «Monolog» şe'rlarini qiyosiy örganiş natijasida ularda inson ruhiyatining turli holatlari tasvirlanganini ko'riş mumkin. Har ikki asarda ham lirik qahramonning içki dunyosi asosiy örinda turadi. Biroq bu dunyoning namoyon bo'liş şakli va mazmunida farqlar mavjud. «Yurak» şe'rida insonning içki kuçi, jöşqinligi, ijodiy salohiyati va Vatan oldidagi mas'uliyati yetakçi öringa çiqadi.

«Monolog»da esa muhabbat, iztirob, xiyonat va ruhiy qarşilik kabi murakkab keçinmalar tasvirlanadi. Bu ikki asarni birlaştiruvçi jihat — insonning öz tuyğulariga befarq bölmasligi va içki dunyosidagi keçinmalarni anglaşga intilişidir. Bizningça, Usmon Nosir inson qalbini faqat quvonç yoki iztirob bilan çeklamaydi. U insonning öz tuyğulari, e'tiqodi va hayotiy qaraşlari uçun mas'ul ekanini ham badiiy ifodalaydi. Şuningdek, şoirning yurakka murojaat qilişi va «Monolog»da içki qarşilikni ifodalaşi uning lirik qahramon ruhiyatini oçişdagi individual uslubini namoyon etadi. Bu holat Usmon Nosir şe'riyatining kitobxonga ta'sir kuçini oşiruvçi muhim omillardan biridir.

XULOSA. Usmon Nosir şe'riyatini örganiş asosida inson ruhiyati va keçinmalarining badiiy ifodasi şoir ijodining muhim xususiyatlaridan biri ekanini körish mumkin. «Yurak» va «Monolog» şe'rlari tahlili insonning içki dunyosi, hissiy keçinmalari va ma'naviy qaraşlari turli poetik vositalar orqali ifodalanganini ko'rsatdi. «Yurak»da yurak obrazi insonning içki kuçi, ijodiy jöşqinligi va Vatanga muhabbatini mujassam etsa, «Monolog»da muhabbat va iztirob bilan boğliq murakkab ruhiy holatlar tasvirlanadi. Har ikki asarda ham lirik qahramonning içki keçinmalari badiiy tasvirning asosiy markazida turadi. Bizning xulosamizga ko'ra, Usmon Nosir inson tuyğularini tasvirlaş orqali kitobxonni ham öz içki dunyosiga nazar taşlaşga undaydi. Uning şe'riyatida inson qalbi, e'tiqodi va ma'naviy qaraşlari bir-biri bilan uzviy boğliq holda namoyon böladi. Aynan shu jihat şoir ijodining badiiy qimmatini belgilovçi muhim xususiyatlardan biridir.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Qo'şjonov M. Usmon Nosir hayoti va ijodi. – Toşkent: Fan, 1983.
2. Karimov N. Usmon Nosir. Hayotiy lavhalar, hujjatlar, rivoyatlar. – Toşkent: Şarq, 1993.
3. Nosir U. Tanlangan asarlar. – Toşkent: Ğafur Ğulom nomidagi Adabiyot va san'at naşriyoti.
4. Nosir U. «Yurak» // Wikisource. https://wikisource.org/wiki/Yurak
5. Nosir U. «Monolog» (1933) // Wikisource. https://wikisource.org/wiki/Monolog

REFERENCES

1. Qoşjonov, M. (1983). Usmon Nosir hayoti va ijodi [The life and works of Usmon Nosir]. Taşkent: Fan.
2. Karimov, N. (1993). Usmon Nosir. Hayotiy lavhalar, hujjatlar, rivoyatlar [Usmon Nosir: Biographical episodes, documents and narratives]. Taşkent: Şarq.
3. Nosir, U. Tanlangan asarlar [Selected works]. Tashkent: Ghafur Ghulom Publishing House of Literature and Art.

ISSN: 3060-4745 IF(Impact Factor)10.71 / 2025 Volume 3, Issue 11

4. Nosir, U. “Yurak” [Heart]. Wikisource. https://wikisource.org/wiki/Yurak
5. Nosir, U. (1933). “Monolog” [Monologue]. Wikisource. https://wikisource.org/wiki/Monolog